

ADVIES 109

BELEIDSBRIEF WETENSCHAP EN INNOVATIE 2007

25 januari 2007

ADVIES 109

BELEIDSBRIEF WETENSCHAP EN INNOVATIE 2007

25 januari 2007

Inhoud

SITUERING.....	5
ADVIES.....	6
Algemeen.....	6

Middelen.....	7
Menselijk kapitaal	7
Nood aan vrije middelen voor niet-gericht onderzoek	9
Hercules-initiatief.....	9
Diversiteit.....	10
Intersectorale mobiliteit.....	11
Vlaanderen in internationaal perspectief.....	12
Meer wetenschap en innovatie in de media	13

Advies bij de beleidsbrief 2007 'Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse handel'

SITUERING

Eind oktober 2006 heeft minister Fientje Moerman haar beleidsbrief 'Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel 2007' ingediend bij het Vlaams Parlement. Naar goede gewoonte wordt de beleidsbrief geanalyseerd door de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid en wordt er advies over uitgebracht.

De heer Koen Verlaeckt, kabinetschef wetenschap en innovatie van viceminister-president Fientje Moerman, heeft de beleidsbrief in de Raad toegelicht en verduidelijkt.

De VRWB beperkt zich in dit advies tot een aantal meer strategische aanbevelingen en gaat enkel in detail in op de nieuw aangekondigde initiatieven en maatregelen. Over een aantal acties heeft de Raad zich immers vroeger al uitgesproken in afzonderlijke adviezen (Odysseus, Methusalem, IOF, BOF ...). Vooral in zijn advies 107 'Vlaanderen in actie' raakt de VRWB heel wat aspecten aan die ook betrekking hebben op de beleidsbrief 2007. Voorliggend advies wordt dan ook best samen gelezen met dit advies 107.

Het VRWB-advies werd voorbereid op basis van de besprekingen in de commissies Wetenschapsbeleid, Technologiebeleid, Federale en Internationale Samenwerking en de commissie Begroting en Financiën, ieder m.b.t. de hoofdstukken die tot hun werkterrein behoren.

ADVIES

Algemeen

1· De beleidsbrief 2007 is volgens de VRWB een uitgebreid en waardevol document en wordt positief onthaald. De integrale benadering van onderzoek – innovatie – ondernemen – internationalisering is een verstandige keuze. Gezien de gezamenlijke doelstelling de verdere uitbouw van een duurzame welvaart en welzijn is in een globaliserende wereld, betekent dergelijke integrale aanpak een echte meerwaarde (1+1=3). De beleidsbrief is ook in die zin opgesteld. Het hoofdstuk ‘Wetenschap en innovatie’ is prominent aanwezig.

2· Aan de hand van de veelvuldige verwijzingen in deze beleidsbrief naar adviezen, aanbevelingen en studies van de VRWB, is duidelijk dat de minister hiervan ook inhoudelijk gebruik maakt bij haar besluitvorming. De Raad stelt dit zeer op prijs en zou ook voor de komende jaren graag zien dat de invulling van het wetenschaps- en innovatiebeleid zoveel mogelijk gebeurt in de lijn van de VRWB-aanbevelingen.

In die zin verheugt de VRWB er zich over dat de Raad om advies wordt gevraagd rond een belangrijk strategisch thema, zoals de verdere uitbouw van het Vlaamse wetenschaps- en innovatiebestel in een Europese en internationale context, met bijzondere aandacht voor de verdeling van de O&O-middelen. De Raad start hiervoor een discussiegroep op en zal zijn advies uitbrengen tegen eind juni 2007.

De thema's uit de beleidsbrief zullen ook als leidraad worden gebruikt voor de agendabepaling van de VRWB-vergaderingen, om op die manier suggesties naar de toekomst te kunnen doen en bij te sturen waar nodig.

3· Tijdens deze legislatuur gaat er veel aandacht naar nieuwe initiatieven. Dit mag de financiering, de verwachte groei en de uitbouw van de bestaande kanalen niet in het gedrang brengen. Eerder dan het ontwikkelen van nieuwe instrumenten, moet gedurende de eerstkomende jaren de nadruk liggen op het optimaliseren en verder uitbouwen van de bestaande en goed functionerende kanalen. Dit moet het onderzoeks- en innovatiebeleid de nodige stabiliteit en continuïteit geven. Zoals reeds in het VRWB-advies bij de vorige beleidsbrief werd gesteld, moet naar een evenwicht worden gezocht tussen:

- (1) concentratie van middelen en opbouw van kritische massa in een aantal sectoren en bij een paar sterke groepen versus het stimuleren van ontluikende groepen;
- (2) *brain gain* (cfr. Odysseus) versus aandacht voor excellente Vlaamse onderzoekers;
- (3) financiering van fundamenteel versus strategisch versus bedrijfsgericht onderzoek;
- (4) nieuwe initiatieven versus bestaande kanalen.

Middelen

4. Dat er voor 2007 bijna 60 miljoen euro extra wordt uitgetrokken voor wetenschap en innovatie (W&I) wordt positief onthaald. Wel is het spijtig dat de eerder in het kader van de meerjarenbegroting 2006-2009 vooropgestelde stijging van 100 miljoen euro voor 2007 niet wordt aangehouden. De VRWB brengt hier begrip voor op, maar herhaalt zijn eerder pleidooi dat de in deze meerjarenbegroting voorziene groei van 200 miljoen euro een absoluut minimum moet zijn, en dat eventuele meevallers in de begroting prioritair aan wetenschap en innovatie moeten worden toegewezen, zodat de engagementen uit het Innovatiepact alsnog worden gerealiseerd, zij het met een verschuiving in timing.

5. De VRWB beseft dat de 1%-norm een '*moving target*' is, o.m. afhankelijk van de evolutie van het BBPR en dus van de conjunctuur. Maar zelfs rekening houdend met deze schommelingen, kan met dit groeipad de 1%-norm voor O&O voor de overheidsuitgaven, die de Vlaamse Regering zich toch had vooropgesteld, nooit worden gehaald tegen 2010. De Raad verwijst in deze context naar de berekening¹ van maart 2005 dat er jaarlijks minstens 122 miljoen euro extra nodig is om de 1%-norm te halen in 2010.

6. De VRWB wenst er zich vandaag nog niet over uit te spreken of de huidige verdeling van de O&O-middelen evenwichtig is en wacht de resultaten af van de grondige discussie die daarrond op vraag van de minister in de eerste helft van 2007 zal worden gevoerd in de VRWB. De daar uit voortvloeiende conclusies en aanbevelingen moeten als basis dienen voor de verdere uitbouw van een evenwichtig Vlaams wetenschaps- en innovatiebestel.

Menselijk kapitaal

¹ VRWB-aanbeveling 24: 'Opvolging Vlaams Innovatiepact – Eerste invulling kernindicatoren' (24 maart 2005)

7. Zeker positief is dat er beweging komt in verschillende aspecten/stadia van de onderzoeksloopbaan: het aantal FWO-aspiranten en IWT-bursalen blijft stelselmatig stijgen, het aantal FWO-postdocmandaten volgt deze lijn. Er is een lichte uitbreiding van het ZAP-kader en de mogelijkheid van een *tenure track* positie zal worden onderzocht. Dit ligt volledig in de lijn van eerdere pleidooien van de VRWB.

8. De uitwerking van een *tenure track* positie vergt het nodige voorafgaande studiewerk, zowel wat de modaliteiten (leeftijd, statuut, beoordeling ...) als de financiële consequenties van het invoeren van dit systeem betreft. In elk geval moet het systeem een coherent geheel vormen dat geen onderscheid tussen de onderzoekers opwekt. De VRWB wil graag aan deze denkoefening zijn steentje bijdragen. In zijn advies 91² heeft de Raad reeds een aantal suggesties hieromtrent gedaan.

9. Maar de huidige groei van het onderzoekerskorps moet kunnen geconsolideerd worden in de toekomst: de VRWB wijst er op dat een meerjaren vervolgtraject moet ingecalculeerd worden.

Tegelijk wordt nog meer aandacht gevraagd voor het volledige plaatje, de volledige carrière van de onderzoeker. Onderzoekers moeten de kans krijgen hun creativiteit verder te zetten, zowel aan de universiteiten (postdoconderzoeker of vast kader) als in het bedrijfsleven.

10. Het groeiende aantal onderzoekers (die voornamelijk vanuit de tweede geldstroom gefinancierd worden) maakt het probleem van het vaste kader nog meer nijpend. Een versterking van het ZAP-korps zou een positieve zaak zijn voor de omkadering en begeleiding van jonge onderzoekers. Er kan immers geen goed beleid m.b.t. O&O gevoerd worden zonder de draagkracht van de universiteiten te versterken. Het initiatief van de minister voor een beperkt aantal bijkomende ZAP-BOF-posities is alvast een bescheiden begin van remediering en lenigt alvast een deel van die nood. De VRWB beveelt aan dat er ook via de eerste geldstroom middelen komen om het vaste kader binnen de universiteiten te verhogen.

² VRWB-advies 91: 'Onderzoek op wereldniveau – kansen voor toptalent' (12 mei 2005)

Nood aan vrije middelen voor niet-gericht onderzoek

11· De groeiende capaciteit aan onderzoekers brengt een toenemende onderzoeksactiviteit met zich mee. Om de investering in *menselijk kapitaal* optimaal te laten renderen, is er dus een absolute behoefte om zowel voor het FWO als voor het BOF in voldoende middelen te voorzien die tegemoet komen aan hun ‘klassieke’ opdracht van bv. projectfinanciering.

12· De middelen die voor Odysseus en Methusalem geormerkt worden, en die door de VRWB uiteraard verwelkomd worden, maken echter een belangrijk percentage uit van de bijkomende middelen voor het grensverleggend onderzoek. De vrije middelen voor niet-gericht onderzoek (FWO en BOF) stagneren daarentegen, terwijl de behoefte hier zeer reëel en stijgend is (zie boven) en de klassieke loketten voor onderzoeksfinanciering van projecten (vb. BOF, FWO) met zeer lage slaagpercentages blijven kampen. De Raad schuift dan ook een groei van de vrije middelen binnen het BOF en het FWO als topprioriteit naar voor, zodat deze systemen optimaal zouden kunnen blijven functioneren.

13· De Raad pleit hierbij voor zoveel mogelijk deregulering. De Vlaamse overheid wenst de Vlaamse universiteiten af te rekenen op hun output. Dit is een terechte keuze, maar dan moet de autonomie van de universiteiten worden gerespecteerd en moeten ze zelf hun onderzoeksbeleid kunnen uitbouwen en over voldoende vrije middelen beschikken om dit in te vullen. Uit de inputoutput gegevens in de studie uitgevoerd door het Steunpunt O&O-Statistieken³ blijkt alvast dat Vlaamse kennisinstellingen zeer efficiënt omspringen met de toegekende budgetten. De inspanningen die de Vlaamse overheid tot nu toe voor W&I heeft geleverd, hebben zich dus goed vertaald in wetenschappelijke output en valorisatie.

Hercules-initiatief

14· Het Hercules-programma beantwoordt duidelijk aan een behoefte en is geënt op de procedure die voor de eerdere impulsfinanciering voor grote apparatuur werd toegepast en die zeer goed heeft gefunctioneerd. De voorliggende Hercules-procedure lijkt echter veel omslachtiger. De VRWB raadt in elk geval aan om in het Hercules-programma zoveel mogelijk de soepelheid, eenvoud en efficiëntie na te streven van de eerdere operatie die via FFEU gelden is uitgevoerd.

³ ‘Benchmarking study: Distribution of the financial resources for science and innovation’

15·Voor het beheer van het Hercules-initiatief wordt een afzonderlijke instelling, onder de vorm van een privaatrechtelijk vormgegeven Herculesstichting (EVA) in het leven geroepen. Het IWT en het FWO zullen samen verantwoordelijk zijn voor het beheer ervan.

De Raad duidt op een toenemende complexiteit in het steuninstrumentarium en stelt voor om Hercules onder te brengen in een afzonderlijk begrotingsfonds binnen een bestaande rechtspersoon, bij voorkeur via het FWO, maar met inspraak van andere geledingen.

Bovendien is, conform §4 van het decreet tot oprichting van de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (15 december 1993 (B.S., 26 maart 1994)) de Vlaamse Regering verplicht vooraf het advies van de Raad in te winnen over alle voorontwerpen van decreet of besluiten houdende de oprichting, afschaffing of verandering van bevoegdheden van instellingen die instaan voor materies inzake wetenschapsbeleid waarvoor de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest bevoegd zijn. De Raad betreurt dan ook niet geraadpleegd te zijn bij het ontwerp van decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2007, waar de oprichting van de 'Herculesstichting' decretaal wordt verankerd.

16·Voor de oproep 2007 wordt in een bedrag van 15 miljoen euro voorzien; 5 miljoen euro vanuit de structurele extra middelen W&I en daarnaast ook gebruik makend van de middelen die het FWO de voorbije jaren heeft 'opzigezet' (10 miljoen euro). Deze laatste middelen zijn eenmalig. De financiële perspectieven voor de volgende jaren voor zware en middelgrote apparatuur zijn nu nog helemaal niet duidelijk, stelt de VRWB. Nochtans is stabiliteit in de financiering bij dit soort apparatuur een absolute noodzaak.

17·Volgens de beleidsbrief zullen de steunpercentages variëren tussen 70% en 90%. De VRWB berekent dat het bedrag dat voor zware apparatuur (>1 500 000 euro) moet bijgepast worden een zeer zware belasting kan vormen en zelfs contraproductief kan werken. De VRWB stelt zich vragen rond de eigen universitaire inbreng die hier wordt verwacht. Waar moeten deze middelen gehaald worden? Bestaat er geen gevaar dat dit het BOF, dat zijn vrije ruimte voor onderzoeksfinanciering niet ziet groeien, of de eigen werkingsmiddelen, die nu al onvoldoende zijn, extra zal belasten?

Diversiteit

18·De VRWB ondersteunt het streven naar diversiteit als hefboom voor innovatie. In deze context is de wens om in de FWO-commissies minstens 1/3 vrouwelijke leden te hebben ook zinvol als globale maatregel. Maar de snelheid waarmee dit wordt opgelegd per FWO-commissie is niet voor alle disciplines compatibel met de realiteit (onevenwichtige genderverdeling in het huidige professorenkorps) en kan de goede werking van de commissies in het gedrang brengen. Overbevraging van vrouwelijke experts kan bovendien leiden tot afhaken.

In het addendum bij de FWO-beheersovereenkomst is er evenwel steeds een opening gelaten om, mits een grondige motivering, een uitzondering te maken wanneer er geen vrouwelijke kandidaat-experts zijn.”

19·Algemeen stelt de Raad dat bij de samenstelling van de FWO-commissies het nuttig aanwenden van de expertise van de verschillende instellingen prioriteit moet blijven.

20· De druk zou verder moeten gelegd worden waar de flessenhals van het genderprobleem zich stelt nl.:

- bij de ZAP-aanstellingen en bevorderingen. Extra inspanningen om de onderzoeksloopbaan vrouwriendelijker te maken en het glazen plafond te doorbreken zijn hier vooral aan de orde. De universiteiten kunnen dit binnen hun autonomie zelf bepalen, maar de VRWB is ervan overtuigd dat dit zich logischerwijze zal vertalen in de samenstelling van de FWO-evaluatiecommissies. De Raad verwijst in deze context ook naar de ingevoerde maatregel bij het herziene BOF-besluit, waarbij het genderaspect als parameter is opgenomen en als stimulans is ingebouwd om meer inspanningen hieromtrent te doen.
- bij de studiekeuze van de 18-jarigen voor wetenschappen en techniek. Zoals reeds herhaaldelijk in vorige adviezen van de VRWB beklemtoond, is de stimulans voor studies in wetenschap en techniek in het bijzonder voor meisjes een belangrijk actiepoint, zeker nu de aantallen meisjesstudenten in vele academische opleidingen van wetenschappen en techniek niet boven de 15% geraken en eerder de neiging hebben om te stagneren dan te stijgen. Dit alles moet bekeken worden vanuit een achtergrond van een globale vrouwelijke studentenpopulatie in de universiteiten die meer dan 50% is.

Intersectorale mobiliteit

27·De VRWB stelt in haar aanbeveling 26 in eerste instantie voor de bestaande financiële steunmaatregelen van de Vlaamse overheid beter te aligneren en de hinderpalen voor publiek-private mobiliteit weg te werken. Enkel indien deze herzieningen de noden onvoldoende dekken lijkt het nuttig een specifiek programma hiervoor uit te werken. De VRWB vraagt om hiermee rekening te houden bij de haalbaarheidsstudie vóór het opstarten van een volwaardig programma voor intersectorale mobiliteit, dat gepland is in 2007.

Vlaanderen in internationaal perspectief

22· De VRWB benadrukt dat een actieplan 'Internationale Samenwerking' meer moet zijn dan een opsomming van de verschillende bestaande en geplande initiatieven, en een geïntegreerde visie voor Vlaanderen in een internationaal perspectief moet uitdragen. Dit jaar is immers cruciaal voor een aantal initiatieven op Europees niveau (EIT, ERA-netten, ERC, de ETP (European Technology Platforms) en de JTI (Joint Technology Initiatives)) waar Vlaanderen een voortrekkerspositie kan innemen.

23· Ook is er te weinig aandacht voor gestructureerde samenwerking met de VS. De VS blijven voor Vlaanderen een bijzonder belangrijke partner op het vlak van wetenschap: tal van Vlaamse wetenschappers doen er tijdens hun loopbaan onderzoekservaring op of verkiezen er hun loopbaan op te bouwen. In het kader van de zogenaamde 'brain drain' vormt dit een belangrijk gegeven. Daartegenover staat dat er nauwelijks middelen zijn voor samenwerkingsprojecten met onderzoeksgroepen uit de VS; ook het EU-Kaderprogramma biedt hiertoe slechts marginale mogelijkheden.

24· Op het vlak van samenwerking met de federale overheid blijft de beleidsnota in het vage. Nochtans is het federale beleid voor bepaalde beleidsdomeinen weinig transparant en is er weinig overleg met de regio's. Dit is o.m. het geval voor onderzoek in het kader van duurzame ontwikkeling en ruimtevaart, zeker indien dit onderzoek 'technologisch' is omdat dit het domein bij uitstek is van de regio's. De bestaande overlegorganen (FRWB, IMCWB, CIS en CFS) blijken niet optimaal te functioneren; voor wat ruimtevaart betreft bestaat zelfs geen specifiek overlegorgaan.

De VRWB heeft de nood aan een gestructureerd overleg met de federale overheid reeds bij eerdere aanbevelingen (ruimtevaart, grote internationale onderzoeksinfrastructuren) benadrukt.

Meer wetenschap en innovatie in de media

25. De VRWB verwelkomt het idee over meer aandacht voor wetenschap en innovatie in de media. De Raad wil ook hier mee nadenken. In de loop van 2007 wordt de VRWB-aanbeveling verwacht over media en wetenschap, op basis van de werkzaamheden van een specifieke adhoc-werkgroep.

Danielle Raspoet
Secretaris

Karel Vinck
Voorzitter

De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB), opgericht bij decreet van 15 december 1993, is het adviesorgaan voor de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement inzake elke aangelegenheid betreffende het wetenschaps- en technologiebeleid. De VRWB is een uniek forum waar vooraanstaande actoren uit de academische en sociaal-economische wereld zich beraden over de algemene krachtlijnen van het te voeren wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen. De VRWB is samengesteld uit een voorzitter en zestien leden, allen benoemd op grond van hun deskundigheid en/of betrokkenheid bij het wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen. Zes van deze leden worden voorgedragen door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), telkens drie door de werkgevers- en werknemersorganisaties vertegenwoordigd in de SERV, en vier leden worden rechtstreeks benoemd door de Vlaamse regering. Vijf hoge ambtenaren uit de Vlaamse administratie nemen met raadgevende stem deel aan de vergaderingen.

Uitgave van de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB)

K. Vinck, voorzitter
D. Raspoet, secretaris

VRWB
Ellipsgebouw
Koning Albert II-laan 35, bus 13
B-1030 Brussel

Tel. +32 (0)2 553.45.20
Fax +32 (0)2 553.45.23
e-mail: vrwb@vlaanderen.be
website: www.vrwb.be

